Bat. Gen.
XXVII
1771

G BUREAU VOOR AUTEURSRECHT
OOR BEELDENDE KUNST

STAATS-AUTEURSRECHT

I

PRAE-ADVIEZEN

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

Tanggal	: 13 Mei 2013
No. Induk	: 49171/PN-MUSEUM/13
BIB - ID	:
Beli / Hadiah	: Ex. Museum

Rp 257.500

XXVII. 1771.

L.S.

Nadat in de Openbare Ledenvergadering van het jaar 1918 eene discussie plaats had over reproductierecht voor reclameteekeningen heeft het Dagelijksch Bestuur van de Vereeniging Bureau voor Auteursrecht voor Beeldende Kunst dit jaar gemeend een ongetwijfeld even belangrijke quaestie te moeten behandelen en wel die van Staats-auteursrecht op werken waarvan de maker meer dan vijftig jaar is overleden. Het Dagelijksch Bestuur heeft daartoe aan verschillende deskundigen het verzoek gericht een antwoord te willen geven op de vijf volgende vragen:

a. Behoort de Staat het auteursrecht te hebben van alle voorwerpen van letteren, wetenschap en kunst, welke door den Staat zijn aangekocht of verkregen en in de musea of bibliotheken of in gesloten staatsgebouwen zijn geplaatst?

b. Zoo ja, behoort de Staat hiervoor den auteur diens rechten afzonderlijk af te koopen of moet dit Staats-auteursrecht eene wettelijke beperking van het auteursrecht in het algemeen zijn?

c. Komt den Staat het auteursrecht toe op alle werken, door de Nederlandsche auteurswet beschermd, na afloop der bescherming voor den auteur en zijne rechtverkrijgenden?

d. Op welke wijze moet zulk een Staats-auteursrecht worden beheerd ten bate van het volk en zonder drukkende mededinging aan de levende auteurs?

e. Moet de opbrengst van het Staats-auteursrecht gereserveerd blijven voor staatsondersteuning van levende auteurs?

De hierbij afgedrukte antwoorden zullen ongetwijfeld een vruchtbaar debat voorbereiden.

G. D. GRATAMA, Voorzitter.
WILLEM E. ROELOFS Jr., Secretaris.

September 1919.

PAT. GENOOTSCHAP VAN K.I.N.W.

Prae-advies van den Heer HENDR. C. DIFEREE.

Mijne Heeren,

Ingevolge Uw geëerd verzoek om over de vijf punten, door Uw Bureau als vraagpunten betreffende het Staatsauteursrecht en wat daarmede samenhangt gesteld, praeadvies uit te brengen, heb ik de eer de gestelde vragen als volgt te beantwoorden.

Sub *a.* Onvoorwaardelijk Ja.

„ *b.* Eene wettelijke beperking van het auteursrecht in het algemeen schijnt mij voldoende voor die aankoopen, welke de Staat eventueel moet doen, wanneer een wet of bepalingen op het Staatsauteursrecht is of zijn vastgesteld, met uitzondering van die waarvan de auteur, de weduwe of kinderen van den auteur, nog in leven is of zijn.

„ *c.* Ja.

„ *d.* Beantwoording in de toelichting.

„ *e.* Zeer zeker.

TOELICHTING.

Het komt mij voor, dat de ter beantwoording gevraagde punten met betrekking tot het al of niet wenschelijke van een Staatsauteursrecht, zooals zij hier gesteld zijn, wel door eene simpele toestemmende beantwoording in eene lang gevoelde behoefte aan toezicht van Staatswege op reproductie van kunstwerken kunnen voorzien, doch dat de kern van de zaak feitelijk pas in eene omschreven toelichting onder het oog kan worden gezien en eerst daarna door beschouwing tot zijn recht kan komen.

Mij dunkt, dat het wenschelijke van een Staatsauteursrecht, zoowel van de kunstwerken van oude en levende meesters als van werken op het gebied van historie, economie en letteren, beheerscht wordt door het feit, dat door de al te groote vrijheid van kostelooze repro-

ductie van kunstwerken der oudere en soms ook nog levende meesters het thans werkend en opkomend kunstenaarsgeslacht door niet weinige uitgevers wordt uitgebuit, terwijl eveneens door herdrukken van alle mogelijke oudere werken op historisch of letterkundig gebied hetzelfde plaats vindt met thans levende en werkende auteurs. En kwamen nu door reproductie of heruitgaven de werken van onze groote kunstenaars, historici en litteratoren voldoende tot hun recht, zoodat het huidig levende geslacht groote en gloedvolle bewondering niet alleen maar ook diep inzicht in de kunst en den kunstarbeid onzer groote voorgangers kon verkrijgen, dan zou er althans iets voor zijn om de vrijheid van reproductie en heruitgaven, gelijk die thans wordt gehuldigd, te laten voortbestaan. Doch ook dit laatste (uitstekende, zorgvolle reproductie en uitnemend verzorgde heruitgave) vindt naar verhouding slechts zeér zelden plaats; het is de uitgever, die doorgaans het meest goedkoope en winstgevende plan van reproductie in de hand heeft, niet om de oude kunst of de werken van vroegere grootmeesters op kunst- of letterkundig gebied te doen herleven, maar om met de minste kosten het meeste geld te maken. Hoe nadeelig deze methode van reproductie en heruitgave moet werken op de waardeering en het begrijpen van onze oudere kunst, behoeft niet te worden aangetoond. Wel dat, waar kostelooze reproductie en heruitgave een bijzonderen tak van voordeelige namaak, illustratie en heruitgave in de hand werkt, dikwijls oudere minderwaardige kunstvoortbrengselen, afbeeldingen en herdrukken, soms ver boven de waarde worden aangeprezen en dit meer dan eens be gaafde jongere levende kunstenaars zelfs belet de plaats te bereiken, die zij qualitate qua moesten innemen. En zoo wordt tegelijkertijd met veel waardeering voor het oude en historisch gewordene dikwijls een historischen wansmaak in kunst en letteren aangekweekt ten koste onzer degelijke en waardevolle oude kunst en letterkunde; ten koste ook van ons thans levend en werkend kunstenaarsgeslacht. Ik juich daarom vraag *a* ten zeerste toe en beantwoord deze met volkomen toestemming, omdat aan de kostelooze chaotische reproductie van onzen tijd

misschien wel door eene van Staatswege ingestelde commissie een eind zou zijn te maken, doch een Staatsauteursrecht in de wet vastgelegd, en ter dege uit- en doorgevoerd, een veel vastere schrede is op den weg naar juist omschreven en zorgvuldig toegepaste reproductie en heruitgave dan de maatregelen eener commissie, welke dan ook.

Bij sub *b* wordt de beantwoording vrij wat moeilijker. Het Staatsauteursrecht zal toch toepassing moeten vinden:

1°. Op de werken van oudere meesters (alle kunsten en wetenschappen inbegrepen);

2°. Op die van levende meesters, waarvan de werken reeds zijn aangekocht, doch die onder het huidige vigeerende auteursrecht vallen;

3°. Op die van levende meesters (en dit zullen wel in hoofdzaak schilders en beeldhouwers zijn), welke door middel eener tentoonstelling of direct hun werk aan den Staat verkoopen;

4°. Op die van levende of niet lang geleden gestorvene meesters, wier werk onder de huidige vigeerende auteurswet zijn vervaardigd, doch die door handigheid van opkoopers of uitgevers feitelijk de slachtoffers van die wet zijn geworden, doordat ze tegelijk met hun stukken verplicht waren het recht van reproductie of heruitgave ten eeuwigen dage aan de opkoopers of uitgevers af te staan, waardoor zij en hun vrouw of kinderen even arm bleven als zij waren, terwijl hunne rechtverkrijgenden door de uitgave van kleine sommen gelds in eens zich eene onuitputtelijke bron van winst hebben geopend.

Wat nu sub b^1 betreft, hier is koop onmogelijk. Wat b^2 betreft, schijnt mij eene zaak die beter door juristen kan worden opgelost. Bij sub b^3 zou het antwoord kunnen luiden, dat de kunstenaar, die onder het Staatsauteursrecht met den Staat te doen krijgt, òf den prijs voor dat auteursrecht in den verkoop van zijn werk zou moeten begrijpen, òf de vrijheid genieten daarvoor eigen bepalingen te maken ten voordeele van zich en zijne directe erven. Maar voor de tallooze slachtoffers onder

sub *b*[5] begrepen zou eene bepaling moeten gemaakt worden, dat dadelijk bij aankoop van desbetreffende werken door den Staat ook het eigendomsrecht aan den Staat komt tegen eene vergoeding, *niet* aan opkoopers of uitgevers, die dan het werk aan den Staat overdoen, doch aan den kunstenaar en zijne directe erven (weduwe en kinderen).

Vraag *c* schijnt mij zonder meer voor een toestemmend antwoord vatbaar; die onder *d* schijnt mij bezwaarlijk te zijn.

Indien de Staat toch het auteursrecht heeft aanvaard, zal hij niet slechts de levende maar ook nog de opkomende auteurs, hetzij kunstenaars, historici, economen of litteratoren, voor al te groote mededinging door werken van klassieke en oudere kunstenaars en litteratoren hebben te vrijwaren en te behoeden. Hij zou dit kunnen doen door vooral ten opzichte der jongere, nog opkomende kunstenaars en schrijvers regelend op te treden; door hen den weg aan te geven, waarlangs zij zich misschien eerst aarzelend en onzeker, doch later met vasten tred, tot intelligente krachten in de door hen gekozen tak van beeldende kunst of letteren kunnen opwerken. En ik stel mij voor, dat dit zou gaan door aan het Staatsauteursrecht ook reproducties en uitgaven van Staatswege te verbinden met een honorarium of subsidie voor de auteurs, welke zulk een werk uitvoeren of helpen uitvoeren. Zoo zouden levende auteurs door middel van het Staatsauteursrecht een practische school kunnen doormaken, waardoor zij onbezorgd hunne kunst konden uitoefenen. Of ook, waar het arbeid van opkomende kunstenaars geldt, zou zulk een Staatsauteursrecht terwijl zij zich practisch bekwamen, hen tegelijkertijd voor al te groote economische debacle kunnen behoeden. Er zouden dus drie commissies moeten zijn. Eén, zich uitsluitend bezighoudend met de goede reproductie en welverzorgde heruitgaven onzer klassieke kunstenaars en auteurs; één, zich bezighoudend met de belangen en werken der levende auteurs; één voor het onderzoek naar die krachten, welke of door den Staat zouden dienstbaar gemaakt worden aan van Staatswege te bezorgen klassieke óf nieuwe kunst-

werken of uitgaven, òf die door subsidie voor eigen nieuwe kunst-, historische- of letterkundige richting dienden te worden gesteund. Deze drie commissies, weder te zamen werkend, zouden stellig zulk een Staatsauteursrecht goed beheeren ten bate van ons volk en tevens zorgen, dat de belangen van levende auteurs voldoende tot gelding en recht kwamen.

Nu weet ik wel, dat men in onzen tijd op auteursgebied Staatsuitgave en auteurs-subsidie als een nieuwigheid beschouwt.

Een voorbeeld als de huidige Minister van Onderwijs ten opzichte van den dichter en schrijver KLOOS gaf, schijnt een unicum, en met betrekking tot deze subsidie als een soort pensioen is het ook zoo. Doch indien men zich de thans centraliseerende Staat in de vroegere engere banen van de besturende gemeente denkt, is het principe noch ten opzichte van den Staat, noch ten opzichte van Gemeentezorg nieuw. Voor den Staat denk ik hier aan de uitgave van onzen Statenbijbel in de eerste helft der zeventiende eeuw; in onzen tijd aan de uitgave der Bronnen voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën. Wat schilder- en beeldhouwwerk betreft, aan de maatregelen der Vroedschap van Amsterdam met betrekking tot de innerlijke en uiterlijke versiering van het Amsterdamsche Stadhuis; wat prent- en drukkunst, zoomede de historische wetenschap der land- en volkenkunde betreft, aan de maatregelen der Staten-Generaal met betrekking tot den beroemden Atlas van Blaeu; voor Gemeentezorg van den nieuweren tijd aan de aan Ter Gouw toegekende subsidie voor het onderzoek naar Amsterdamsche geschiedbronnen voor de uitgave zijner groote Geschiedenis van Amsterdam.

Nieuw is de zaak dus niet; wel de uniforme regeling die na velerlei bespreking langs juridischen weg zal moeten worden opgelost en gereglementeerd.

Met de toestemmende bevestiging van vraag *e* meen ik te mogen eindigen.

Wel begrijp ik, dat men bitter weinig aan dit prae-advies zal hebben, omdat het eigenlijk meer desiderata met betrekking tot de gestelde vragen dan de oplossing dier

vragen geeft, maar ik kon met mijne krachten en inzichten niet meer doen dan U dit opstelletje als een bewijs van sympathie met Uw streven te behandigen.

Behalve over het Staatsauteursrecht is in verband met verschillende terloops aangeroerde feiten nog heel wat te vragen en te beantwoorden over tal van werken van nieuwere en oudere kunst en letterkunde, die niet het eigendom zijn van Gemeente of Staat, doch door vereenigingen, daaraan in bruikleen gegeven, of in gemeente of staatsinstellingen voor het publiek toegankelijk, zouden vallen onder de rubriek: auteursrecht onder staatstoezicht. Wellicht, dat Uwe Vereeniging ook aan dit onderwerp eens hare aandacht wil wijden.

Intusschen, met de meeste hoogachting

Gaarne de Uwe

HENDR. C. DIFEREE.

Prae-advies van den Heer HERMAN ROBBERS.

Waarde Heeren,

In antwoord op de vragen *a* en *b* moet ik U mededeelen, dat ik geen enkele reden zie, waarom de Staat van alle aangekochte of verkregen „voorwerpen van letteren, wetenschap en kunst" het auteursrecht zou „behooren" te bezitten. Ik begrijp zelfs niet, waarop deze vraag zich eigenlijk baseert. Is er iemand die (natuurlijk altijd: bij onze heerschende economische verhoudingen) meent, dat de Staat tegelijk met een schilderij, een beeld, een manuscript, ook het reproductierecht van deze dingen zou moeten verwerven? Men kan van meening zijn dat (bij gansch andere economische verhoudingen dus) de Staat, of de Gemeenschap, de baten van álle kunst aan zich moet trekken en aan de kunstenaars een rustig bestaan verzekeren. Doch ook dan, zou ik toch wenschen vol te houden, mag men het immaterieele auteursrecht, het recht dus om voor zijn product te zorgen, te voorkomen dat het verkeerd behandeld wordt, niet aan den auteur ontnemen. Te vaak echter wordt deze zijde van het auteursrecht vergeten, of van minder belang geacht, en alleen gelet op de materieele voordeelen, die aan het auteursrecht verbonden kúnnen zijn.

Déze vraag kan, dunkt mij, alleen gesteld worden (zooals dat ook geschiedde in Italië, en met bevestigend antwoord): Behoort, na beëindiging der wettelijke rechten van auteurs en hunne erven, het auteursrecht op hunne werken niet te vervallen aan de Gemeenschap of Staat? Behoort dus, 50 jaar na den dood eens Nederlandschen auteurs, de Staat niet te treden in de rechten zijner erven? Hiervoor valt inderdaad veel te zeggen. Op twee wijzen kan, na het vervallen van een wettelijk auteursrecht, de Gemeenschap daarvan profiteeren, n.l. direct en indirect. Direct door Staatsexploitatie met winst, indirect door winstlooze exploitatie, m. a. w. doordat de

reproducties dan zoo goedkoop mogelijk verkrijgbaar worden gesteld. Deze laatste wijze van profiteeren door de Gemeenschap bestaat ook bij den heerschenden toestand. Zoodra het auteursrecht op een werk (men denke nu vooral aan litteraire werken) vrij is, worden van dat werk door uitgevers zeer goedkoope uitgaven verkrijgbaar gesteld, vaak in onderlinge concurrentie, of om concurrentie te voorkomen. Doch ook daarbij profiteert natuurlijk niet alleen de Gemeenschap, doch tevens de uitgever. Een toestand laat zich denken (ik ben nu al aan het beantwoorden van Uw vraag *d*) waarbij, na expiratie van het auteursrecht op een litterair werk, door den Staat een uitgave voor het volk wordt gemaakt en verkrijgbaar gesteld tegen den kostenden prijs. Zeer zeker echter zal dit voor levende auteurs een eenigszins drukkende mededinging kunnen scheppen. Aan den anderen kant is een toestand, waarbij de Staat, rechtverkrijgende van den auteur, zooveel mogelijk profijt uit zijn werk tracht te maken, en dus zijn werken duur houdt, nog veel minder gewenscht. Mij dunkt zelfs, wanneer een regeling tot stand komt, waardoor de Staat, 50 jaar na den dood eens auteurs, in zijn rechten treedt, dan behoort daarbij bepaald te worden, hoe de Staat die rechten zal exploiteeren. Ik zou er voor zijn, in dit geval den Staat tweeërlei verplichting op te leggen, n.l. 1° een volksuitgave te doen verschijnen (met geringe winst) en 2° tevens een editie, zeer wel verzorgd, voor bibliotheken te geven. Dit geldt natuurlijk alleen voor werken, die waard zijn 50 jaar na den dood huns auteurs nog eens herdrukt te worden. Een speciale commissie, of andersoortig lichaam — ik denk b.v. aan de letterkundige afdeeling van een Instituut voor Schoone Kunsten — zou een en ander moeten uitmaken en bezorgen.

Wat betreft Uw laatste vraag, hoe het geld, verdiend met de exploitatie van werken die aan den Staat vervallen zijn, moet worden besteed, ik zou zeggen: het spreekt van zelf, dat dit profijt aan de kunst, waarmede het gemaakt is, ten goede moet komen, dus b.v. geheel of gedeeltelijk aan de levende kunstenaars. Ook de beslissing hierover zou men evenwel kunnen overlaten aan

een speciaal daarvoor benoemd lichaam, of aan het Instituut voor Schoone Kunsten, dat intusschen, naar wij mogen hopen en verwachten, zal zijn tot stand gekomen.

April 1919.

SCHOORL, 2/6/19.

Waarde Heeren,

Als vervolg op mijn prae-advies kan ik U thans nog mededeelen (misschien heeft U het zelf al ergens gelezen) dat door den député André-Lebey in de fransche kamer een wet is voorgesteld, die bepaalt, dat een belasting van 5 % (op de netto prijzen) zal worden geheven van alle uitgaven, waarvoor geen auteursrecht meer betaald behoefd te worden, en dat uit een op deze wijze gevormd fonds arme auteurs zullen worden gepensioneerd en hunne werken uitgegeven. Dit is een overgang naar z.g. Staatsauteursrecht — op werken waarvan de schrijver langer dan 50 jaar dood is — die mij niet ongeschikt voorkomt. Het gevaar is echter weer, dat de prijzen der oude werken er eerder hooger dan lager door zullen worden. Intusschen, concurrentie kan hier ten goede werken.

De Vereeniging van Letterkundigen stelt zich voor binnenkort in een adres aan de Regeering te vragen om eene wet André-Lebey ook voor Nederland.

Met vr. gr. hoogachtend,

HERMAN ROBBERS.

Prae-advies van de Heeren W. STEENHOFF en JHR. B. W. F. VAN RIEMSDIJK.

Indien bij de eerste vraag: „*Behoort* de Staat het auteursrecht te hebben" etc., ware te lezen: „Is het *wenschelijk* dat de Staat" etc. zou daar om verschillende redenen bevestigend op te antwoorden zijn. Die „verschillende redenen" zijn echter van louter praktischen aard; ze gaan bezijden het leidende beginsel van de Auteurswet, zelfs komt het mij voor dat ze er mee in strijd zijn. Op juridische noch op moreele motieven is het auteursrecht voor den Staat te verdedigen. De wet is gegrond op de noodzakelijkheid van een beveiliging der materieele belangen van den kunstenaar, die zich voor dien zoo menigmaal van de voordeelen, uit zijn werk rechtstreeks voortkomend, verstoken zag ten bate van anderen. De Auteurswet is derhalve een daad van rechtvaardigheid, bedoelend den kunstenaar het exploitatierecht op zijn arbeid te verzekeren.

Indien de Staat zich echter het auteursrecht op oude kunst toeëigent, heeft dit de beteekenis van aanmatiging, negeerend het begrip in het woord „*auteurs*recht" zelf besloten. De Staat heeft alleen kunstwerken in bezit, in den zin van een vrije beschikking ter plaatsing in musea, openbare gebouwen etc. Kunst is gemeen goed, geestelijk eigendom van de gemeenschap. Op rechtstreeks daaruit voortvloeiende voordeelen (stoffelijke) kan alleen de voortbrenger (met zijn naaste verwanten) aanspraak maken.

Resumeerend: erkennend dat het Staats-auteursrecht op oude kunst, verschillende misbruiken zou opheffen of althans tegengaan, kan ik hierin toch geen voldoende grond vinden tot het zich aanmatigen van dat recht.

Bij ontkennend antwoord op het eerste vraagpunt, heeft de behandeling van de overige punten geen zin.

W. STEENHOFF.

Met het referaat van den heer Steenhoff kan ik mij zeer goed vereenigen. Aan het copieeren naar oude meesters de voorwaarde te verbinden dat voor elke copie een som gelds in de staatskas moet worden gestort, acht ik niet gewenscht.

Moeilijk toch is uit te maken of de copiïst op bestelling werkt dan wel voor eigen studie. Meestal om beide redenen.

De betaling is gewoonlijk zeer schraal want dikwijls wordt den armen kunstenaar eene copie besteld om hem in het leven te houden en tevens iets te laten leeren.

De edelmoedige besteller zal worden afgeschrikt wanneer hij behalve het copieloon nog een flinke som aan het rijk moet afdragen.

Men make zich geen illusies over de opbrengst. Die zal niet groot blijken.

B. W. F. v. RIEMSDIJK.

Prae-advies van den Heer C. HUIDEKOPER.

Alvorens de vijf punten afzonderlijk te behandelen, dringt zich mijnerzijds de vraag naar voren: „Om welke redenen werden ze gesteld?"

Immers, terwijl het auteursrecht aanvankelijk een zuiver financieel belang betrof en wel ten gunste van de uitgevers die een privilege kregen om eenig bepaald boek alleen te mogen uitgeven, kwam eerst veel later dit recht van reproductie aan den maker van het werk. Eerst door de bescherming van dit reproductierecht van den maker kon men spreken van bescherming van diens moreele rechten. En nu is het juist ter wille van een meer volledige handhaving van deze moreele rechten, dat de handhaving en de regeling van dit reproductierecht zoo volledig mogelijk geschiede. Aangezien nu het reproductierecht na het overlijden van den maker dat deel van het auteursrecht is dat bij erflating of bij overdracht geheel hoofddoel wordt, moet ik dus wel aannemen dat met Staatsauteursrecht voornamelijk bedoeld wordt het recht van den Staat tot exploitatie van het reproductierecht.

Indien deze opvatting juist is, moet ik aannemen dat de vijf gestelde vragen werden geboren rechtstreeks uit financieele overwegingen. In hoeverre deze financieele overwegingen op haar beurt een moreelen ondergrond hebben zal wellicht blijken na de behandeling der vraagpunten, die ik mij voorstel aldus te beantwoorden:

Vraag a. Behoort de Staat het auteursrecht te hebben van alle voorwerpen van letteren, wetenschap en kunst, welke door den Staat zijn aangekocht of verkregen en in de musea of bibliotheken of in gesloten staatsgebouwen zijn geplaatst?

De voorwerpen van letteren, wetenschap en kunst, welke door den Staat zijn aangekocht of verkregen en

in musea of bibliotheken of in gesloten staatsgebouwen zijn geplaatst, zijn te splitsen in die waarvan de makers reeds vijftig jaar zijn overleden, en die waarbij dit niet het geval is. Bij de vraag of het auteursrecht op de voorwerpen dier eerste groep aan den Staat zal komen of wel publiek eigendom zal zijn verwijs ik naar vraag *c.*, door welker beantwoording dit gedeelte van vraag *a.* insgelijks beantwoord wordt.

Wat betreft het auteursrecht op die voorwerpen, behoorende aan den Staat, waarvan de makers nog geen vijftig jaar zijn overleden, bestaat er ganschelijk geen grond dit recht voor zoover het een moreel recht is aan den maker te ontnemen, terwijl er in het algemeen geen gronden zijn om de exploitatie van het reproductierecht in handen van den staat te doen overgaan. Indien dit laatste echter wenschelijk zou zijn dan zou dit in overleg met den maker kunnen gebeuren.

Ik kom hier van zelf op de beantwoording van

Vraag b. Zoo ja, behoort de Staat hiervoor den auteur diens rechten afzonderlijk af te koopen of moet dit Staats-auteursrecht eene wettelijke beperking in het algemeen zijn?

Inderdaad zou de Staat den auteur diens rechten afzonderlijk af moeten koopen tenzij hem die rechten als gift door den maker worden geschonken. Het komt mij ongewenscht voor dat het Staats-anteursrecht voor werken die in staatsbezit zijn overgegaan en waarvan de makers nog geen vijftig jaar zijn overleden, eene wettelijke beperking op het auteursrecht in het algemeen zal zijn. Zulk een beperking zou een te integreerend gedeelte van het auteursrecht aan den maker ontnemen. Het zou een beperking zijn die de beteekenis van de beperkingen die bedoeld zijn in de artikelen 15 tot en met 25 verre overschrijdt. Staats-auteursrecht als beperking zou ten gevolge hebben, dat de maker bij exploitatie van het reproductierecht op zijn wellicht meest geslaagde werk de recognitie zou moeten derven. Ten slotte zou de administratie buitengemeen ingewikkeld kunnen worden,

daar elke Regeering blijkens de jongste uitspraak van den Minister van Onderwijs het recht schijnt te hebben kunstwerken van den Staat te vervreemden.

Hoezeer de moreele zijde van het auteursrecht aan den maker blijft ook dan wanneer de Staat het auteursrecht zoude hebben verkregen door het enkele feit, dat het werk in een museum of bibliotheek van den Staat werd opgenomen, — en ik verwijs hier naar de artikelen 24, 25 en 33 van de Auteurswet van 1912 — zoo moet ik nochtans op het tweede gedeelte van vraag *b*. ontkennend antwoorden en besluiten dat de Staat zich de reproductierechten op de werken welke hij bezit, en waarvan de makers nog geen 50 jaar zijn overleden, niet anders kan verzekeren dan door aankoop of schenking, en dat zulk een overdracht van auteursrecht moet geschieden gelijk in art. 2 van de Auteurswet wordt voorgeschreven.

Vraag c. Komt den Staat het auteursrecht toe op alle werken, door de Nederlandsche Auteurswet beschermd, na afloop der bescherming voor den auteur en zijne rechtverkrijgenden?

Het komt mij voor dat het auteursrecht ook na afloop der bescherming voor den auteur en zijne rechtverkrijgenden inderdaad beschermd behoort te blijven. In de overweging dat bij werken van beeldende kunst het auteursrecht ook vóór het in werking treden der Auteurswet van 1912 een werkelijk recht was, dat enkel wegens gebrek aan wetsregeling onbeschermd bleef, en bedenkende voorts dat het auteursrecht door de Auteurswet van 1912 beschouwd wordt als roerend goed, kan ik mij moeilijk voorstellen dat dit auteursrecht, juist in die hoedanigheid van roerend goed, ooit zal kunnen ophouden te bestaan. Het auteursrecht is geenszins geboren uit het toetreden van Nederland tot de Berner Conventie en uit de daarmee gepaard gaande Auteurswet van 1912: rechtsgevoel gaat steeds aan de wet vooraf. De Auteurswet kan op gelijke wijze dan ook geen grenzen aanwijzen voor ons rechtsgevoel. Dat rechtsgevoel uitbreiden kan

ze echter wel. En voor het auteursrecht voor letterkunde, dat reeds beschermd werd door de wet van 1881 en door de daaraan voorafgaande wetten, geldt dezelfde waarheid. Indien ik mij een beeld mag veroorloven zou ik auteursrecht willen vergelijken met een onontdekt land van oneindige uitgestrektheid. De Auteurswet van 1912 nu heeft het afzienbare gedeelte van dit land in beslag genomen. En thans gaat het er om te weten aan wie het resteerende gedeelte van dit land toekomt. Indien dit gebied zonder eigenaar blijft, zal het spoedig vrij-terrein worden voor laten wij het noemen bandelooze elementen en voor paupers, die van uit hun onaantastbaarheid een gevaar vormen voor de orde in het reeds in beslag genomen gebied en zal het dus, zoo dit kwaad te groot wordt, oirbaar blijken dit vrij-terrein te stellen onder toezicht van de gemeenschap waarbij het historisch behoort. Welnu, deze vergelijking illustreert voldoende de bedoeling van vraag *c*. Zij is daarom gevoegelijk aldus anders te formuleeren: „is het toelaatbaar dat kunstwerken, waarvan de makers meer dan vijftig jaar dood zijn, een valsche concurrentie aandoen aan werken waarvan het auteursrecht door de Auteurswet wordt beschermd"? Deze vraag nu geeft het antwoord zelf in de pen. Inderdaad wordt het auteursrecht, door de Auteurswet van 1912 niet voldoende, niet volledig beschermd zoolang het onbeschermd blijft nadat de maker vijftig jaar zal zijn overleden. En het ligt wel voor de hand dat de Staat, de Gemeenschap, de aangewezen erfgenaam in deze is.

Het zal wellicht niet moeilijk zijn een precedent te vinden in onze historie waarin de Staat, of eene erkende nationale instelling, of een Gemeente op een of andere wijze getreden is in zulk een recht van den maker op een of ander werk van kunst of wetenschap.

Intusschen zal de beschermende termijn van vijftig jaar, waarvan de Auteurswet spreekt, rijkelijk lang geacht moeten worden zoodra Staats-auteursrecht een werkelijkheid zal zijn. De termijn van dertig jaren, die in Duitschland bestaat, zou dan al zeker voldoende te achten zijn. En wanneer het erfrecht, anders dan in rechte lijn, een-

maal zeer zal worden ingekort, zou het auteursrecht ook in zulk geval zelfs nog spoediger genationaliseerd kunnen worden.

Vraag d. Op welke wijze moet zulk een Staats-auteursrecht worden beheerd ten bate van het volk en zonder drukkende mededinging aan de levende auteurs?

Wanneer dus in verband met mijn antwoord op vraag *c* wordt geconcludeerd tot Staats-auteursrecht, dat wil zeggen tot het recht van exploitatie van het reproductierecht op alle werken van letteren, wetenschap en kunst, vervaardigd door Nederlanders, na afloop der bescherming voor den auteur en zijne rechtverkrijgenden, dan ligt het voor de hand dat de inning der baten door den Staat moet geschieden en wel door die afdeeling van het Ministerie van Onderwijs, welke ressorteert onder de afdeeling Kunsten en Wetenschappen. Zulk een inningsbureau zou gesplitst moeten worden in twee afdeelingen, n.l. in ééne voor Beeldende Kunst en in ééne voor Letteren en Wetenschap (en zoo noodig voor Muziek).

De werkzaamheden van de afdeeling voor Beeldende Kunst zouden, naar mijn ervaring als directeur van het thans bestaande Bureau voor Auteursrecht voor Beeldende Kunst mij leert, door een gering aantal personen verricht kunnen worden, hoogstens vijf. Wat de andere afdeeling betreft, acht ik mij ten dezen opzichte tot oordeelen niet bevoegd.

Wat een speciale afdeeling voor muziek-auteursrecht aangaat vermeen ik nauwelijks dat dit bij Staats-auteursrecht voor ons land van eenig belang kan zijn. Zulk een afdeeling zou dan alleen een vereischte worden wanneer de andere landen van Europa een soortgelijke regeling instelden en wel speciaal die landen welker volken muzikaal scheppend van aanleg zijn.

Indien ik het beheer van het Staats-auteursrecht rechtstreeks stellen wil onder een der afdeelingen van het Ministerie van Onderwijs dan ga ik de mogelijkheid voorbij dat het Staats-auteursrecht door den Staat aan bestaande of nog op te richten bureaux zou worden

verpacht, gelijk de Staatsdomeinen verpacht worden. Hoezeer zulk een wijze van exploitatie ook een scherpe perceptie in de hand zou werken, zou eigenbaat der pachtende bureaux daar schadelijk kunnen werken. Bovendien zouden de pachtsommen, welke de Staat zou ontvangen, dan tot de gewone Staatsinkomsten behooren. En juist in verband met mijne meening omtrent vraag *e* zou dat ongewenscht zijn. Van verpachting van het Staats-auteursrecht kan dus geen sprake zijn. Het gaat niet aan hier in bijzonderheden te treden omtrent de inrichting van zulk een Staats-perceptiebureau. Bij eventueele oprichting zou men zijn voordeel kunnen doen met het advies van sommige directeuren van bestaande bureaux voor auteursrecht.

Zoowel bij werken van letteren, wetenschap en muziek alsook bij werken van beeldende kunst zou dit inningsbureau van het heffen van recognitie moeten afzien bij alle nadrukken, uitvoeringen of wedergaven, reproducties of copiën, waardoor geen drukkende mededinging aan levende auteurs ontstaat. Zoo zou het onjuist zijn recognitie te innen voor herdrukken van werken van Vondel, terwijl door zulke uitgaven toch geenszins invloed zou worden uitgeoefend op verkoop van b.v. de verzen van Henriette Roland Holst. Bij reproductie naar werken van Beeldende Kunst zal echter een drukkende mededinging bijna altijd aanwezig zijn.

Intusschen, zou Staats-auteursrecht ook moeten strekken tot voorkoming van onwaardige reproductie, het zou in geen geval mogen voeren tot censuur of tot onderdrukking van reproductie zoo die gewenscht wordt, of tot eenig staatsverbod ten opzichte van uitgaven, anders dan dit krachtens de Zedelijkheidswet kan worden gemotiveerd. De integriteit van onze persvrijheid en onze nationale vrijheid van denken mag nimmer door Staatsauteursrecht worden aangetast.

Integendeel, het zou wellicht te overwegen zijn of niet de Staat verplicht was werken van belletrie en werken van wetenschap in goedkoope uitgaven verkrijgbaar te stellen, opdat grootere bekendheid zou kunnen worden gegeven aan schrijvers welke thans door pecuniaire over-

wegingen van berekenende uitgevers niet of niet op tijd worden gedrukt.

Dezen uitgevers echter treft niet de blaam, maar wel der Gemeenschap, den Staat, die zijn geestelijke erfenis niet weet te beheeren, hoewel hem deskundigen genoeg ter beschikking staan tot het geven van advies.

Concludeerende zou ik willen zeggen dat een Bureau voor Staats-auteursrecht zou moeten dienen in hoofdzaak voor perceptie, maar enkel omdat door die perceptie mogelijk wordt eene volledige handhaving van de auteursrechten op werken waarvan de makers nog geen vijftig jaar oud zijn. Concurrentie moet dus uitgesloten zijn en zulk Bureau moet daarom zijn ideëel karakter bewaren en zich nimmer begeven op het gebied van een handelszaak.

Vraag e. Moet de opbrengst van het Staats-auteursrecht gereserveerd blijven voor staatsondersteuning van levende auteurs?

Wat eindelijk de opbrengst van het Staats-auteursrecht betreft, deze blijve gereserveerd voor staatsondersteuning van levende auteurs. Het zou onlogisch zijn deze inkomsten op te vatten als een belasting. Zij zouden zijn een rechtstreeksch gevolg van de Auteurswet, en dus geenszins het doel van de Auteurswet. Waar de Nederlandsche staat zijnerzijds zoo weinig doet voor hen die voor een zoo groot deel hebben bijgedragen en nog bijdragen tot 's Lands roem, daar ligt het voor de hand, dat de eventueel krachtens Staats-auteursrecht te innen baten blijven in de afdeeling waar zij binnenkomen en niet verhuizen naar eenig ander departement. Dit laatste zou niet slechts een karakter geven aan die gelden, dat zij niet bezitten, het zou tevens stuitend zijn voor ons gevoel zoo de Staat deze gelden ging gebruiken b.v. voor het leggen van mijnen of zoo men wil voor het salarieeren van een ingenieur van den waterstaat. Kortom er bestaat geen reden om deze gelden anders te gebruiken dan voor ondersteuning van levende auteurs, tot verbetering van hunne levensomstandigheden en aldus tot verhooging van hunne scheppingsmogelijkheid. Dat

ten slotte de inkomsten niet gering zullen blijken te zijn, zal ons duidelijk worden zoodra wij ons herinneren de geweldige hoeveelheid kunstwerken die er vooral in den grooten tijd van ons volksbestaan door ons ras is voortgebracht. Slechts Italië zou ons te dien opzichte kunnen overtreffen. In dat land bestaat dan ook sedert één jaar Staats-auteursrecht waarvan de opbrengst per jaar getaxeerd worden op 300.000 lire.

Er zouden vooral bij oudere kunstenaars moeilijkheden kunnen rijzen omtrent hunnen landaard, doch dit zou een quaestie van secundairen aard zijn, op te lossen en te regelen gelijk andere onderdeelen.

Het behoeft geen toelichting dat de staatszorg ook over de grenzen zou reiken. En zoodra andere landen ook eenzelfde regeling zullen hebben getroffen, zal men mijns inziens tot eene volmaakte oplossing komen in zake de handhaving van het auteursrecht.

Wanneer ik in den aanhef van dit prae-advies het Staats-auteursrecht genoemd heb het recht van den Staat tot exploitatie krachtens een Auteurswet, en verondersteld dat de boven beantwoorde vragen haar ontstaan dankten aan financieele overwegingen, dan heb ik daarmee nog niet willen zeggen dat ook in deze exploitatie geen moreel bestanddeel lag. Ik ben veeleer geneigd deze exploitatie een sterke kracht te noemen, welke zal meewerken om het recht van den maker tijdens diens leven te doen eerbiedigen en te doen handhaven. In de beantwoording der vragen heb ik mij dan ook steeds laten leiden door dit moreel karakter; ik deed dit zoowel in de conclusie omtrent het besteden der gelden als in het advies geen recognitie te innen in al die gevallen waarbij van concurrentie geen sprake kon zijn.

Zoo blijft de bedoeling der Auteurswet van 1912 ongerept ook wanneer die wet zal worden uitgebreid tot Staats-auteursrecht.

C. HUIDEKOPER.

Juni 1919.

